

«ՆԱՐԵԿ»-Ի ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ,
ՏԵՍԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ

Գր. Նարեկացու «Մատյան»-ը «ներքին մարդու» տիրույթում է մեկնաբանում մեծ աղոթասացի հղացքներն ու գաղափարները՝ մարդկայինի ու աստվածայինի փոխհարաբերության, աստվածային սկզբի ներանձնավորման, անհատի խորհրդակիր վերառաքումների և իր ստեղծածի հարակայության մասին: Նարեկացուն չի բավարարում միայնակ փրկությունը. նա ցանկանում է փրկված լինել բոլորի հետ՝ մարդկության նահապետից սկսած մինչև իր վերջին շառավիղը: Ներանձնականի ու վերանձնականի միաձույլ խոստովանությունները՝ իբրև համընդհանուր մեղա, հնչում են ոչ միայն սեփական անձի, այլև ուրիշների փրկության համար: Մեղաների լեզվով Նարեկացին մեզ սովորեցնում է Աստծո հետ խոսելու արվեստը: Եվ այսպես ծավալվում է հազարամյա խոսքի առեղծվածը, որի հուզական ու իմաստային ներգործության նպատակը հիանալիորեն ձևակերպել է հեղինակը՝ «Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ»: Եվ հենց իր ստեղծագործական փորձով նա մարդկանց հանձնարարում է ոչ միայն աստվածաշնչյան հայտնի աղոթքներ, այլև ինքն է հորինում քարոզներ ու ճառեր՝ որպես միջոց իր տեսական ըսկըզբունքի հիմնավորման: Անշուշտ, Նարեկացին, որ հետամուտ էր մարդկանց հոգիների վրա ազդելու նպատակին, պետք է ամեն ինչ սկսեր հուզական աշխարհից՝ սրտից: Սրտից սկսելով՝ «Նարեկը» ճանապարհ է բացում դեպի մեծ կյանք, լույս է սփռում արասների վրա, դառնում ուղեցույց դեպի բյուրավոր մեղքերի ու անհուն ցավերի աշխարհը: Ըստ էության, «Նարեկը» աղոթք է ապաշխարության, ճանապարհ մեղքից մինչև զղջում և կատարելություն: Այն նաև համամարդկային ֆենոմեն է. անգամ օտարերկրացին կարող է նրա ազդեցությունն իր վրա զգալ՝ թեկուզև չհասկանալով բառերը, քանի որ խոսքն իր ազդեցությունը թողնում է՝ արմատավորվելով մարդու ենթագիտակցության մեջ:

Հանճարի հետ ունեցած առնչությունները շարունակվում են, քանի որ ամեն անգամ տեղի է ունենում հազարամյա խոսքի ու նորագույն սերունդների հոգեկան աղերսը:

«Նարեկը» համարել են «դեղ կենաց», որի օգնությամբ ձգտել են մաքրվել հոգով, ազատվել մեղքերից և հասնել կատարելության: Գրքին վերագրվել է բուժիչ զորություն, իսկ հեղինակի անունը սրբացվել է ու բարեխոս համարվել Աստծո մոտ մեղավոր հոգիների փրկության համար:

Երկի առանձին գլուխներ ու հատվածներ ընդգրկվել են ոչ միայն եկեղեցական-արարողական գրքերում (*Ժամագիրք, Պատարագամատույց և Մաշտոց*), այլև ախտարական բնույթի ժողովածուներում (*Ուրբաթագիրք, Հմայիլ և Կիպրիանոս*):¹ Հավատացել են, որ դրանց ընթերցումով կարող են փրկվել չար ոգիներից,

¹ «Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան, Եր., 2002, էջ 242:

ջերմատազնայ ախտերից: Մեր օրերում «նարեկաբուժությունը» կիրառվում է հոգեթերապիայի մեջ: Այդպիսի բուժման մեթոդով բժշկվում են մարդու հոգին ու մարմինը: Այն խաղաղեցնում է մարդու հոգին, վերացնում վախերն ու պարզեցնում միտքը: Այլ կերպ ասած՝ հարկ է մեռած գիրը դարձնել կենդանի խոսք, քանի որ «խոսքը հզորագույն բուժական միջոց է:

Հոգեբույժ-հոգեթերապևտ Արմեն Ներսիսյանն իր բժշկական պրակտիկայի ընթացքում հանգել է այն մտքին, որ հնարավոր չէ մարդուն բուժել առանց ճանաչելու նրա հոգին և հոգու կարիքները: Այդ գիտակցումը նրան տանում է դեպի Նարեկացու Աղոթամատյանը, որտեղ ինքն իր համար հայտնաբերում է նարեկյան աղոթքների հոգենորոգ գործունեությունն ու բժշկարար ներգործությունը: Այդուհետ Նարեկը հիվանդների հետ խոսելու լեզուն է և բալասանը, մարդկային ցեղի ամենամեծ մխիթարիչը: Վերադառնալով իր բնօրինակին՝ որպես Աղոթագրքի, Նարեկը դարեր շարունակ կենարար, բուժարար ազդեցություն է ունեցել մարդու հոգու վրա: Նրա յուրաքանչյուր աղոթքը սպեղանի է որևէ հիվանդության, նաև անտեսանելի հիվանդությունների դեմ: Այս վերակենդանացնող Աղոթագրքով մենք կարող ենք բուժվել ոչ միայն մարմնական ցավերից, այլև գոռոզամտությունից, երկվությունից, տազնապաներից: Ավելին, այն ոչ միայն բուժում է, այլև կանխարգելում մի շարք հիվանդություններ, բարձրացնում մարդու իմունային համակարգը:

Նարեկը Աստվածաշունչը հասկանալի ձևով մեկնում է և անցկացնում մարդու ներքին տիրույթ, որպեսզի հասկանանք ճշմարտություններն ու իմաստությունները: Նարեկյան այլաբանությունը տանում է հասկացման: Բացում է բոլոր մեղքերի պատուհանները, զոջանքի ուղիով հանգստացնում, խաղաղեցնում է մեր հոգիները, ապահովում ինքնատեսում, հոգևոր աճ, ինքնափոփոխություն, ներքին զննում, ես-ի կարծրատիպը փոխելով՝ առաջացնում նոր վիճակ: Ամեն դեպքում մարդը պետք է պատրաստ լինի փոփոխություններին. փոփոխության պոտենցիալը նրա մեջ կա, և Նարեկն օգնում է, որ այն բացվի: Այն ամեն մեկի վրա անհատական ազդեցություն ունի: Հոգին տեղաշարժելու, աղտեղությունը, խավարի բեռը թեթևացնելու համար հարկ է տեսնել սեփական ներաշ: Մարդը իր պատկերն է տեսնում Նարեկի մեջ:

Երբ մարդը խորը դեպրեսիայի մեջ է, նորօրյա բժշկությունը թերի՝ սոսկ դեղորայքային բուժում է առաջարկում: Հոգեթերապիայի մեջ Նարեկը գազաթնակետ է և խոսքի ազդակ՝ հոգու վրա ուղղված: Մ. Աբեղյանն այսպես է բնութագրել, թե Նարեկացին աշխարհի ամենահին հոգեբույժն է, իսկ Նարեկը՝ հոգեբուժության գիրք:

Հոգու բոլոր կրքերը բոլոր ազգերի մեջ նույնն են, հետևաբար Նարեկը ոչ թե հայկական ֆենոմեն է, այլ համամարդկային, այսինքն՝ ուղղված համայն մարդկությանը: Պ. Մևակի խոսքերով՝ ««Նարեկ»-ը ... ոչ այնքան ընթերցվել է, որքան համբուրվել, դրվել ոչ այնքան դարակի կամ գրակալի, որքան հիվանդի ճա-

կատի վրա կամ բարձի տակ, ոչ այնքան հասկացվել, որքան զգացվել, ոչ այնքան գնահատվել, որքան պաշտովել»:²

Ընդ որում, ախտարական ժողովածուներում կան ցանկեր՝ «Ձանագանութինն Նարեկայ գրքոյն... թէ ամեն մէկ գլուխ ի՛նչ գործոյ ասել օգտակար է» բովանդակությամբ: Նարեկի բոլոր գլուխներին տրվել է կիրառական նշանակություն՝ այս կամ այն ցավի, պատահարի ու աղետի դեպքում կարդալու համար: Այսպես՝ 33-րդ գլխի երկու հատվածներ աղոթքի ժանրի ընտիր դրսևորումներ են և ներառվել են 12-րդ դարի վերջին քառորդից առաջ Հայոց Պատարագի արարողության մեջ կատարվել *իրբեւ աղօթք, որ նախքան գայատարագն մատուցանի*: Որոշ գլուխների տարբեր հատվածներ դիտվել են որպես առանձին աղոթքներ ու կատարվել են ժամակարգության ընթացքում: Մի քանի գլուխներ հարում են ներբողին, թեպետև նրանց կապը երկի ներքին հյուսվածքին մնում է ամուր:³

Նարեկի մասին ժողովրդական պատկերացումներն ու հավատալիքները, ինչպես նաև զրույցները վկայում են նրա հրաշագործ գործությունը:

Տակավին կենդանության օրոք Նարեկացի արտերևույթը չարախոսությունների պատճառ էր: Այն ժամանակ եպիսկոպոսները, վարդապետներն ու իշխանները հավաքվեցին և պատվիրակ ուղարկելով՝ նրան կանչեցին և ասյանի առջև դատեցին, որպեսզի եթե հանցավոր է, հանդիմանեն կամ արքտրեն. «Երբ եկան զինք տանելու, Ս. Գրիգոր գուարթադէմ անոնց առջև ելաւ եւ անայլայլ դէմքով դիմաւորեց պատուիրակները և զհտնալով անոնց դիտաւորութիւնը եւ ուզելով իմաստութեամբ յանդիմանել եկողները, ըսաւ անոնց. «Նախ հաց ուտենք, յետոյ կերթանք»: Եւ այն, որ աղանիի հեգութիւն ունէր և իսպառ հրաժարած էր խորտիկներէն, տապկել տուաւ աղանիներ եւ դրաւ եկողների առջև, որ ուտեն: Եւ օրն էր Ուրբաթ: Իսկ եկողները աւելի եւս գայթակղելով՝ ըսին. «Ներողութիւն, վարդապէ՛տ, այսօր Ուրբաթ չէ՞»: Իսկ նա, որպէս անտեղեակ, ըսաւ. «Ներեցէք, երբայրներ, մոռցեր էի, թէ այսօր ինչ օր էր»: Եւ ըսաւ տապկուած աղանիներուն՝ «Ելէք գացէք ձեր տեղերը, ձեր երամին մէջ, որովհետեւ այսօր պահք է»:

Եւ իսկոյն աղանիները թեւեր առնելով՝ թոսան ամէնուն առջեւ»:⁴

Եկողները, տեսնելով այս հրաշքը, ահով ու ապշությամբ լցվեցին և ոտքերն ընկնելով՝ թողություն խնդրեցին նրանից:

Իր նշանագործության համար Գրիգորին անվանեցին երկրորդ սքանչելագործ, ոմանք նույնիսկ՝ երկրորդ լուսավորիչ:

Հայամավուրքը պատմում է Գրիգորի մասին, որ նրա գերեզմանն անգամ ունակ էր սքանչելագործության. կարող էր շունչ հաղորդել անշունչ հոգիներին: Սրբի հոգեշնորհ գործությունը շարունակում էր թևածել մահվանից հետո անգամ: Մինչ այսօր էլ նրա նշխարները ուխտատեղի են ու բազում հրաշքներ են գործում:

Աներկբա է, որ անձն ու գործը նույնացվել են, Մատյանը համարվել է ավելի գորավոր, քան եկեղեցական ծիսամատյանները:

² Սևակ Պ., Հայ գրականության քրեստոմատիա, Եր., 1991, էջ 146:

³ «Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան, Եր., 2002, էջ 242:

⁴ Վարք Մրբոց, Պէյրութ, Տպարան Ատլաս, 1975, էջ 593:

Մեծն են շնորհքն այս սովերի./Քան զայլ գրոց յեկեղեցի,-

Գրել է ԺԴ-ԺԵ դդ. մատենագիր Գր. Խլաթեցին, իսկ Մատթեոս Ջուղայեցին խոստովանել է. «Մին փոխ (այսինքն՝ գլուխ) Նարեկացի լաւ է, քան զամենայն սաղմոս Դաւթի»:⁵

Նարեկի լուծմունքի հիմքում Մբ Գիրքն է իբրև կարգավորիչ ու ճշմարտության չափանիշ: Նարեկը հանդես է գալիս քրիստոսակերպ հրաշագործություններով իբրև տեսանող և նրա խոսքի տարամետ ըմբռնումները ոչ միանշանակ են. ոչ թե որոշակի իմաստի են միտված, այլ տիեզերական խորհուրդներ ու գաղափարներ են՝ ուղղված աշխարհին: Բովանդակության համապարփակությունն ու բազմանշանակայնությունը դա են վկայում:

Ըստ Նարեկացու՝ կամովին տանջահարության դատապարտվածը խոստովանում է, որ զղջացող անհատի փրկության միակ ճանապարհը ինքնակշտամբանքն է, ինքնապարսավումը...

Մատյանը որքան անհատական, նույնքան ընդհանրական է. Նարեկի համընդհանուր արժեքը բովանդակ քրիստոնեության փրկագործման համար է: Նարեկացին մերթ կշտամբանքով իր անձն է դատապարտում, մերթ խոստովանում մեղքերը, մերթ իր սխալների համար հուսահատ հառաչում և ի վերջո փրկության հույսի նվազ է հնչեցնում: Ինչպե՛ս ներկայանալ Աստծո դատաստանին, խոսքի ո՛ր եղանակն ընտրել:

Նարեկը, հառաչանքի անձայր ծովն ընկած, երբեմն դադարներ է տալիս, մի պահ անջատվում է ինքն իրենից, շունչ քաշում, որպեսզի նորից իր լուծն առնի ու շարունակի իր տառապանքի երկարուձիգ ճանապարհը:

Տեսագործական հայեցակետից նարեկյան աղոթքները հարկ է կարդալ ոչ թե շուրթերով, այլ արթուն սրտով՝ փորձելով վերագտնել Աստծո հետ հաղորդակցվելու արվեստը: *Մատյանի* մեջ Նարեկացին գերադասում է ուղղակի բառի գործնական կիրառությունը, մտքի անցումներն սքողելով գեղագիտական, հուզական լիցքերով: Եվ ավելին՝ նրա խորհրդածությունները խոսքեր են՝ ուղղված Աստծուն սրտի խորքերից: Հանդես գալով իր անունից՝ եզակի առաջին դեմքով, նա կանգնում է մեն-մենակ Արարչի առջև: Երկրորդ անձը Աստվածն է՝ մարդկային գիտակցության ամենաթանկագին վկան ու զրուցակիցը:

Նարեկացու մեթոդաբանության առանցքը հոգևոր վարժանքն է ու պայծառացման ուղին. «Ամեն օր թոխչի պատրաստվել: Եվ եթե այնքան թռուցիկ է ակընթարթն այդ, թող որ այն խորհելի դառնա: Ամեն օր հոգևոր մի վարժանք»:⁶

Գուցե հնարավոր կլիներ խոսել մտավոր վարժանքների մասին, որովհետև այս փորձառությունների մեջ միտքը ինչ-որ չափով դառնում է հիմնական նյութ, հենք, որ փորձում է ինքն իրեն վերափոխել: Մակայն *միտք* բառը բավականաչափ հստակ ցույց չի տալիս, թե որքան մեծ տեղ է հատկացված երևակայու-

⁵ /Գրիգոր Նարեկացի, Մատյան ողբերգության, աշխատասիրությանը՝ Պ. Խաչատրյանի և Ա. Ղազինյանի, ՀՄՄՀ հրատ., Եր., 1985, էջ 9:

⁶ ԱննիՄահե և Ժան - Պիեռ Մահե, Գրիգոր Նարեկացին և «Մատյան ողբերգության»-ը, Եր., 2004, էջ 274:

թյանն ու խոկումին: Հոգևոր վարժանքները մեծապես նպաստում են կրքերի թերապիային և անմիջապես ներագրում կենսակերպի վրա: Նարեկացու մտքի վարժանքները աշխարհընկալման և ինքնության վերափոխում ու փոփոխություն են նշանակում:

Հոգևոր բառը թույլ է տալիս հասկանալ, որ այս վարժանքները ոչ միայն մտքի, այլև անհատի ողջ հոգեկան աշխարհի խտացումներն են Աստծո գոյության ճզմող իրողության առջև: Մնում է միայն փշրել, հաջորդաբար քանդել և կրկին հանգուցել սկզբնական պատկերի համաձայն՝ մարդկային գոյի առեղծվածը: Հետևաբար մարդկային ճիգը պետք է մշտապես նորոգվի և նոր ճանապարհով:

Խնդրո առարկան ոչ միայն միտքն է, այլև երևակայությունը, զգայունակությունը, անհատի ողջ հոգեկան աշխարհը, որ բարձրանում է օբյեկտիվ ոգու կյանքի մակարդակին, ասել է թե՛ հաստատվում է ամբողջի հեռանկարի մեջ:

Նարեկից պետք է ակնկալել ոչ թե որոշակի տեսություն կամ շարունակական խորհրդածություն, այլ հավատքի փորձ, ներքին խորը մի փոխակերպում, աշխարհայացքի արմատական վերափոխում, աշխարհի, իր անձի և Աստծո նոր ընկալում: Բնավ չնահանջող սթափությամբ հարկ է խզել սխալների ու կրքերի անցյալի հետ առնչության եզրերը, հղանալ արարչագործության ու փրկության ընդհանուր պատմությունը: Մա հնարավոր է միայն հոգեբանական որոշակի տրամադրվածության դեպքում, որին հանգում ենք գիտակից, ազատ ընտրությամբ:

Մաքուր բանականությունը գործում է վերացական ժամանակահատվածում համասեռ ու շարունակական, ինչպես հավերժությունը: Գոյություն ունի մեկնելու և ժամանելու ժամանակ, թեկուզև բախտացի: Մատյանում՝ ընդհակառակը, ժամանակը թվում է կանգ է առել, այսինքն՝ իրականում ժամանակը, որպես այդպիսին, այլևս գոյություն չունի: Կյանքի ժամանակը նվազելով վերածվում է թռուցիկ ակնթարթի, որ բաժանում է հանգիստը փորձությունից, իրականությունը՝ նիրհից, և երբ սթափվում ենք, դա արդեն իսկ հավերժությունն է: Անցում է կատարվում առարկայական ժամանակից, որը միաժամանակ անեզրական է և այնքան խստորեն հաշվարկված: Ներքին ժամանակը, որ առաձգական է, ծավալվող և կծկվող, ըստ ցանկության արդեն իսկ ինչ-որ ներքին ուղի է ենթադրում, որի մեջ ժամանակը ջնջվում է կարծես հավերժության առաջ: Ժամանակը հոգու փրկության համար անհրաժեշտ ճկունությամբ օժտելու մեջ է: Նախևառաջ վերջնաբար այն պահին, որ բաժանում է վերջին դատաստանը հավերժությունից: Ըստ Նարեկացու՝ այն պետք է օժտել աստվածային շնորհի անվերջանալի ազատությամբ: Եթե աշխարհն ինչ-որ տեղ հասել է իր լրումին, ուրեմն ամեն ինչ ասված է: Մակայն Նարեկի մեկ բառը բավական է, որ ամեն ինչ կրկին հնարավոր դառնա:⁷

Խոստովանությունից հետո, երբ թողություն է շնորհվում մեղքերին և ձեռքերով վերականգնվում է Աստծո պատկերը, երբ անկեղծությունը հասնում է վերջին սահմանին, և երբ հասնում ենք ամբողջապես այդ ողջախոհության ջանքերով ներթափանցված մի կյանքի ավարտին, ժամանակը, որ սկզբնապես կույ էր

⁷ Աննի Մահե և Ժան-Պիեռ Մահե, նշվ. աշխ., էջ 278:

եկել, կրկին ընդլայնվում է գիտակցության շնորհիվ: Մահը կարճատև նիրհում կլինի, և նույնիսկ եթե վախճանը պահպանում է իր վեհ հանդիսավորությունը, նոր աշխարհի հայտնության իր տիեզերական որակը, այն մեզ համար կլինի միայն հաստատումը ի սկզբանե շնորհված ներման:

Ամեն դեպքում Նարեկը Աստծո հետ ծավալած երկխոսություն է վերժամանակյա մենության մեջ: Այն՝ իբրև հիվանդին առողջացնելու միջոց, առ այսօր համագոր այլընտրանք չունի: Նարեկաբուծությունն արդեն կիրառվում է հոգեթերապիայի մեջ՝ որպես բիբլիոթերապիայի միջոց: Նարեկյան տողերը իրենց բուժիչ և հանգստացուցիչ ներգործությունն են ունենում հիվանդների վրա Անկախ ազգությունից «Նարեկի» ընթերցանությունը բարերար է ազդում ոչ միայն հայերի, այլև այլազգիների վրա, որոնք նարեկաբուծությամբ ապաքինվում են: «Ուժեղ վիբրացիան պատում էր իմ մարմինը, ես չէի հասկանում ոչինչ, բայց ես զգում էի ամեն բառը. ես առաջադիմում էմ, իմ ամբողջ մարմինն է առաջադիմում: Դա յուրահատուկ աղոթք էր»⁸. այսպիսին է օտարազգիներից մեկի խոստովանությունը: Մյուսի խոստովանությամբ. «Միայն նստելով ու լսելով՝ ես զգում էի ֆիզիկական հակազդեցություն, զգում էի իմ գլխի հետևում ճնշում, ձեռքերիս մեջ՝ այրում և բացի այդ՝ լավ քնում էի: Ես տրամաբանորեն չեմ կարող բացատրել այդ ամենը»⁹:

Այսպիսով՝ գործառնական առումով կարևորը ոչ այնքան Նարեկացու «Մատյան»-ի բառերի իմաստն է, այլև բառերում ամփոփված տիեզերական տեղեկույթը, որը շրջապատին է փոխանցվում ընթերցանության ժամանակ առաջացող ձայնային տատանումների՝ վիբրացիաների ձևով: Այդ տատանումների հանձարեղ հեղինակ Նարեկացին, ստեղծագործական ներշնչանքի պահին տեղեկույթը ստացել է տիեզերքից, հանձնել թղթին, հետո՝ ընթերցողին: «Նարեկ»-ում կան աղոթքներ, որոնք մարդուն զոջման և հոգու թեթևացման են տանում: Դրանք օգտակար են հատկապես այն մարդկանց համար, որոնք հասել են կյանքի մայրամուտին և տանջվում են՝ չհասկանալով տանջանքի բուն պատճառները: Այդ աղոթքներն օգնում են մարդուն տեսնելու իր հոգու խորքը, վերաիմաստավորելու իր կյանքը, բացահայտելու իր մեղքերն ու զոջալու, ապա հանգիստ խղճով հոգին ավանդելու: Նարեկն ազդում է ն՝ մարմնի, և՛ հոգու վրա, ընդհանրապես, մարդ իր խնդիրները լուծելու համար նախևառաջ պետք է ձերբազատվի բացասական էներգիայից: Ինչպես հաճախ մաքրում ենք մեր մարմինը, հոգին էլ ժամանակ առ ժամանակ մաքրվելու կարիք ունի, քանի որ մի օր կարող է հիվանդանալ, որից էլ ի հայտ են գալիս բոլոր երևացող հիվանդությունները: Նարեկաբույժը կարծում է, թե հիմա հոգու սովի ժամանակաշրջան է, և մարդուն խոսք է պետք, բարի, ճշմարիտ խոսք: «Նարեկը» հենց այդ խոսքն է՝ ուղենիշը դեպի Աստված:

Ինչ խոսք, Նարեկ կարդալիս քրիստոնյային առաջին հերթին օգնության է գալիս աստվածային շնորհը, ինչպես բյուրավոր լույսերը, որ մաքրագործում են հոգին: Աստծո պատկերն ու նմանությունը վերականգնվում են զոջանքի ու հաղորդության շնորհիվ: Աստվածային խորհրդին հաղորդակից լինելուց առաջ

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=C4jTbY1zw9s>

⁹ Նույնը:

հարկ է ձերբազատվել բոլոր մեղքերից՝ պահպանելով, սակայն, խոնարհ համերաշխություն մյուս մեղավորների հետ: Նրանում յուրաքանչյուր բառ և դարձվածք ունի իր կայուն ինտոնացիան և կայուն ենթատեքստը, որոնք ընկալվում են առանց արտահայտչական միջնորդավորումների: Մրանով հանդերձ, անչափ կարևոր է ստեղծել լաբորատորիա, որպեսզի հետազոտություններով ու վիճակագրական տվյալներով հաստատենք Նարեկով բուժվածների վիճակի ապաքինումը:

Այսպիսով, շնորհիվ Նարեկի մեր ընդերքից պոկում, դուրս ենք բերում զգրելիք, մաղձը, մաքրագործվում ենք՝ հենց ավերակների վրա բարձրացնելով երգի ծննդյան տաղեր: Ջրհեղեղն ու հրաբուխը համոտեսած՝ փերթ-փերթ ծվեմներ ենք թողնում հոգու և մարմնի: Բայց և մեծերի՝ մեզ ավանդած արժեհամակարգով ամփոփվում ենք, ամբողջանում, ապավինում նրանց հոգևոր ընթացքին: Ու թե ծնվել ենք՝ ներշնչանքի մուսաներից շոյված-փայփայված, փորձում ենք Երկնքի առաջ ամուլ չմնալ:

*Չլինի հանկարծ, լույս վայելելուն անվարժ, անընտել,
Մի մոմի նման հալվելով իսպառ ջնջվեմ մեջտեղից:*

Բոլոր ժամանակներում Երկինքը ճանաչողի ճշմարիտ սրդողությունն է: Մարեկյան վիճակի առեղի ճնշում, որ մեզ երգել սովորեցրեց ցավի մեջ և բարձրանալ երկրայինի կարտոններից ու մեղքերից, ինքնաանգոսնումից ու ինքնախարազանումից դեպի աստվածային ոլորտ: Թվում է՝ ինքնին երբեք չենք հասնի Աստծուն, այլ միայն Նարեկացու միջոցով ու Նարեկի միջնորդությամբ:

Եվս մի սահման. Նարեկացու անսահմանը՝ «անմատչելի հեռավոր և անընդգրկելի մերձավոր», ինչպես նրա և բոլորիս երկրպագյալը՝ Երկնքի տյառնորդին, որին հետապնդում ու չենք հասնում, մոտենում ենք ժամանակների հրայրքոտ թափով ու էլի մնում կեսճանապարհին՝ աստվածային ճանաչման հրճվանքը լիովին չապրած-չըմբռնելուց: *Տոնելի խոնարհ, անքնին, անպարփակելի, անըմբռնելի, անճառ, անպատում, անտեսանելի ու անզննելի, անշոշափելի, անորոնելի, անսկիզբ, անվերջ ու անժամանակ...*

Անսպառ է Աստված: Խոսքի սահմաններից դուրս է և Նարեկացու անսպառ լինելը, քանզի ինչից էլ սկսենք, միևնույնն է, սկսելու ենք նրա մենախոսության ժայթքումից և շարունակելու ենք նրա ժայթքում-մենախոսությունից՝ բռնկումների ու շիկացումների շարահար շղթայով:

Հագարամյակ առաջ հոգևոր շարժման ընդերքում հրի ու կրակի մի սյուն, որը պիտի կողմնորոշեր սերունդների ուր գնալը՝ «ընտիր խրճերի երջանիկ բերքով»՝ գանձարանային միավորներով՝ քարոզներով ու հորդորակներով, տաղերով ու մեղեդիներով, հանճարեղ խոռվքի Աղոթամատյանով:

Բացառիկ է Նարեկացի երևույթը՝ նրա խորքն ընկնելը, «բանական գոհի» անարյուն ընծայաբերումը սրտից սիրտ. մեզնից Նարեկացի և նրանից բոլոր կողմերը, իմանալի հավիտենության սահմաններից էլ այն կողմ՝ մարդու բանական աշխարհի արթնացման երգը, նրա ներաշխարհի ու բնության փառերգությունը, շավրից դուրս նոր շավիղ բացելը:

Նարեկացին ինքն իր դեմ ոգորող է, ինքնամորիկ՝ «աղամյան մեղքերից» ծանրացած, որը մրբկում է մեղսաքավմամբ հոգու պատկերով մնամվել Մարդ-Աստծուն, վերստին Մարդուն և Աստծուն համապատիվ, մույն հոգևոր մաքառմամբ համազգաց:

Սա մեր հաղթանակն է, Նարեկացու մեր հաղթանակը և պարտվածի մեր գորահանդեսը: Նրա շնորհիվ զղջման, ապաշխարանքի, լալյաց երգերից հույզերի պատարագով հասնում ենք մինչև ինքնամաքրման զլխասպտույտ ճերմակը, բացում մտքի

ու ոգու զննանները, բացում մարգարեների իմաստությունները, փորձում տարերքի բռնությունը, ինքներս մեր մեջ խոսում Աստծու հետ, «Գիշերային աղոթքով» ձգտում փրկվել դիվանհա, աներևույթ ուժերի փորձություններից ու հավատալ, հավատալ մարդկանց միջից բարձրացող լույսին, երազի պայծառ տեսիլին:

МЕТОДОЛОГИЯ, ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ “НАРЕКА”

___ *Резюме* ___

___ *К. Саакян, Р. Оганесян* ___

Статья посвящена личению Нареком, которое сейчас используется в психотерапии, как один из средств библиотерапии. Все главы Нарека имеют практическое значение, как текст против той или иной болезни, при катастрофе и бедствии. Чтение Нарека положительно влияет не только на больных армян, но и на иностранцев, которые лечением Нареком исцеляются. Этим методом исцеляется не только человеческое тело, но и душа. Важным является не столько смысл слов “Книги”, сколько космическая обобщенная информация, которая передается окружающим посредством вибраций, идущих от голосовых колебаний во время чтения. Гениальным авторам этих колебаний, в данном случае Г.Нарекаци, в момент творческого вдохновения эту информацию получал из космоса, передал бумаге, потом – читателю. А так как все страсти души у всех народов одинаковы, следовательно Нарек феномен не армянский, а общечеловеческий, направленный всему человечеству.

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Մահակյան Գարինե Արամի – ի. գ. թ., ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի

հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, Շիրակի պետական համալսարան,

E-mail: sahakyanani@mail.ru

Հովհաննիսյան Ռոզա Պողոսի – ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական

հետազոտությունների կենտրոն, E-mail: vard-rosa@mail.ru